

Paul Levi

Inledning till Trotskijs *Oktobers lärdomar*

1924

I december 1924 skrev Paul Levi följande kritiska introduktion till den utgåva av Trotskijs [Oktobers lärdomar](#) som publicerades av E. Laub i Berlin 1925. En annan utgåva gavs senare ut av Trotskij-anhängaren Franz Pfemfert. Artikeln översattes till engelska av Mike Jones från Paul Levi, *Zwischen Spartakus und Sozialdemokratie* (EVA, Frankfurt, och Europa Verlag, Wien, 1969), som är en samling med Levis artiklar, tal, brev etc, sammanställda av Charlotte Berath, Levis biograf. Den engelska översättningen publicerades i tidskriften *Revolutionary History*, vol 5. Nr 2, våren 1994, som vi här har utgått från.

Levi (1883-1930) var en av grundarna till det tyska kommunistpartiet som han dock uteslöts ur 1921 efter att offentligt ha skarpt kritiserat kommunistpartiets linje under det s k mars-upproret. Ett par år var han medlem i det oavhängiga vänstersocialdemokratiska partiet USPD, men återgick senare till det socialdemokratiska partiet.

Den effekt som den följande redogörelsen av Leo Trotskij utövar och kommer att utöva på det ryska kommunistpartiet och kanske den ryska staten är inte självklar och har inte blivit förstådd. Det är en historisk analys med en – i sig själv – inte särskilt hård kritik av den tidens (oktober 1917) misstag från Kominterns nuvarande ledare.¹ Men under mellantiden har den senare också själv helt och hållet medgivit dessa, så detta förklarar inte i sig uppståndelsen, och när allt kommer omkring, är det inte så att även den katolska kyrkans helgon inte når himlen på grund av sina naturliga dygder utan genom att övervinna sina medfödda brister? Denna kritik hänför sig till det förflutna, och när den innefattar i tiden mer näraliggande frågor, startar den enligt vår mening inte ens utifrån de riktiga förutsättningarna. Och slutligen, vad gäller dessa mer aktuella delar, så hänför sig kritiken inte ens till ryska frågor, utan det är tyska tillkortakommanden som tas upp, och dessas stora effekt för den ryska situationen. Enligt vår mening rör det sig om uppenbara motsägelser som den tyske läsaren behöver en förklaring till.

Trotskij håller fast vid att det i Tyskland under oktober 1923 rådde ett läge då kommunistpartiet med ett beslutsamt ledarskap – som Lenins i oktober 1917 – skulle ha lyckats ta över makten. Varför Trotskij drar denna slutsats är för oss förståeligt. Kriget i Ruhrområdet hade förlorats. Man kan tryggt vidhålla att det som hänt var något som saknade motstycke i den moderna historien, och kanske i historien i stort. Ett folk hade släpats genom ett fyra år långt fruktansvärt krig, vars slut bara förvärrade lidandet. I enlighet med den allmänna opinionen måste man tro att lärdomen hade slagit rot: endast gäddan biter två gånger i rad på fiskekroken, och det sägs att den inte känner smärta. Tyskarna – en påstått ytterst känslig nation – tog två bett. Ruhrkriget fördes enligt samma formel som världskriget. I likhet med detta handlade det om principer, en kamp om avtalens okränkbarhet och fina seder och bruk. Men den tyska regeringen genomförde detta andra krig med mer omänskliga metoder än Wilhelm-regeringen använde under världskriget. Från den tyska borgarklassens ståndpunkt innehöll världskriget åtminstone ett spår av anständighet. Man sköt ihjäl ”fienden” och fortsatte med att plundra sitt eget folk endast som ett godtagbart sidospår, så att säga. Under

¹ Syftar på Grigorij Zinovjev som var ordförande för Komintern från 1919 till 1926.

Ruhr-kriget urartade dessa sidoeffekter på ett skamlöst sätt och blev själva poängen: Fransmännen brydde sig knappt om att bekämpa hela bluffen; tvärtom, ju längre det hela varade desto större blev deras chanser att få ett permanent fotfäste i Ruhr, där de inre effekterna blev ödeläggande. Ett sådant totalt underminerande av alla sociala förhållanden under loppet av några få månader som vid denna tid inträffade i Tyskland har kanske aldrig upplevts någon annanstans. Ur den ocean av tårar som Ruhr-kriget representerade uppstod ett smalt skikt av kapitalister med ökad ekonomisk makt och ett ökat begär efter politisk makt, och som hade inlett en fruktansvärd utsortering inom sina egna kapitalistiska led. Den tidigare inflatoriska blodförlusten klingade av, och de ”ärliga”, som inte tagit tillfället i akt att delta i röverierna i Ruhr² i tid, tvingades ner på knä. Medelklassen, både den industriella och de intellektuella, förlorade sin ekonomiska grund. Arbetarna såg sina löner i guld-pfennig förlora drastiskt i värde, och denna effekt på deras ekonomiska nivå innebar också att hela deras organisationsstruktur, fackföreningar, kooperativ osv, gick på knäna. Man kan med säkerhet påstå att det var ett mycket kraftigare samhällsligt jordskalv än det jordskalv som låg till grund för de händelser som Trotskij beskrev. Trotskij's antagande är på sätt och vis logiskt: eftersom mänskligheten ännu inte dött ut kommer det efter en sådan social katastrof att uppkomma en ny makt som bildar en ny struktur. Och så långt kan man fortfarande hålla med Trotskij: ty logiskt sett kommer den kraft som måste framträda efter en sådan katastrof att bli någon annan än den som orsakade den, så det är helt logiskt att det kommer att utmyнна i att proletariatet tar makten.

Trotskij misstar sig endast på en punkt, men detta misstag är viktigt. Det följer inte automatiskt att denna kraft måste vara det kommunistiska partiet, bara för att det tyska kommunistpartiet är anslutet till Komintern, och bara för att Lenin en gång i tiden vid en jämförbar situation i Ryssland satsade och vann, och eftersom Zinovjev – vi vet inte om Trotskij också håller med om denna tredje premiss – råkar sitta i ledningen för denna Tredje international. Så när alla tre förutsättningarna finns på plats, när den tyska situationen är fullt jämförbar med den ryska, när Komintern blivit den mest felfria organisation som någonsin skapats, och när Grigorij Zinovjev har blivit en politiker av stort format och inte bara en idiot med europeisk ryktbarhet, så är vi där: icke desto mindre, även om allt detta inträffade, så skulle KPD ändå inte ha förtjänat den legala titeln för att inta rollen som den kraft som skulle kunna bygga upp staten efter katastrofen. Denna titel kan endast vinnas genom legitimitet. Bolsjevikerna skulle inte heller ha kunnat komma till makten under Oktober genom att förkunna att de kände sig lämpade för jobbet, utan endast mot bakgrund av en bestämd politik som hade följts från april till oktober 1917. Endast denna politik gav bolsjevikerna deras nödvändiga legitimitet..

Under de tragiska omständigheter som rådde i Tyskland var en sådan politik inte så svår att föra fram. Som vi påpekat fanns de tidigare erfarenheterna från världskriget; det behövdes faktiskt inte mer än så för att visa att Ruhr-kriget innebar en skamlig plundringsvåg utförd av tyska kapitalister mot tyska icke-kapitalister, och avslutningen av denna politik måste säkerställa att de samhällsklasser som drabbats av den vänder sig mot dem som skapat denna politik. I denna situation, som om de vore verkliga kommunister innebar ett lyckokast utan motstycke, utmärkte sig en allvetare och en ännu större allvetare än en gång genom att avgöra kommunistpartiets öde. Så i Moskva höll Karl Radek Schlageter-talet, och skimret från hans glasögon, som flammade av entusiasm, syntes i Berlin. Kamrat Zinovjev gav det sin väl-signelse, ty någon ”nationell nihilism” kan inte tolereras inom de kommunistiska leden. Om ”parollen” presenterades på detta sätt i toppen, så kan man föreställa sig dess effekt längre ner. Så, precis som i alla liknande institutioner, särskilt sådana inom armén, men också inom kommunistpartiet, fick lagen om överdrifter från toppen till botten fritt spelrum. När allt kommer omkring så talade moskoviterna på detta sätt, så man kan föreställa sig hur det

---

² Syftar på hyperinflationen.

utvecklades ännu mer längre ner, när distriktsledarna Remmele³, Könen⁴ och Ruth Fischer⁵ förmedlade det vidare, och hur det uppfattades när det kom från sådana berömda munnar – för att inte tala om de lägre funktionärerna i Sachsen, Thüringen och Rhenlandet. Och resultatet av allt detta blev att det vid slutet av kriget i Ruhrområdet, istället för en stark proletär kraft, hade uppstått en nationalistisk–kommunistisk stank som förgiftade hela Tyskland. De nationella Socialisterna krävde samma rätt som kommunisterna, att bli arvtagare till det sammanstörtande Tyskland: den ene presenterar sig som nationell kommunist, och den andre som kommunist-nationalist, så i slutändan var de samma sak. båda framställde sina anspråk nästan samtidigt, den ena i Sachsen, den andra i München. Historien förkastade båda dessa krav; absolut inte för att den ville godkänna eller bekräfta det existerande läget, utan endast därför att de som ställde anspråken till arvet inte lyckades visa att de var de legitima arvingarna. Vi glorifierar varken det förflutna eller nutiden – för vi ser dess slut närma sig. Vi har haft den stora lyckan att slippa ödet av både en moskovitisk militärdiktatur och österrikisk sexualpatologi, och det med rätta, historiskt, politiskt och etiskt.

Därför tror vi att med dessa faktiska förutsättningar är Leo Trotskijs infallsvinkel felaktig.

Om Trotskijs kritik är felaktig beträffande de faktiska förutsättningarna vad gäller förhållandena i Tyskland 1923, är det ännu mera svårförståeligt hur den kunde få en så enorm effekt i Ryssland. Vi tror att vi för att göra detta begripligt måste visa på två egendomligheter i denna kritik.

För det första sätter denna kritik in Lenins person i en förmodad politisk situation, och placerar denna hypotetiskt handlande Lenin i en hypotetisk situation i motsättning till den faktiska Zinovjev. Så visar sig en egendomlighet i det Ryska kommunistpartiets intellektuella liv. Vi tror att vi på förhand kan försäkra läsaren att vi inte vill att minsta misstanke ska uppstå att vi skulle vilja förminska Lenins verk, och att de som svänger sig med marxistiska fraser, och ännu idag ser hela ryska revolutionen endast som en utdragen kommunistisk kupp, är totalt främmande för oss och vår syn. Vad Lenin uppnådde är stort och det kommer att

---

³ Hermann Remmele (1880-1938) var medlem i SPD, sedan i USPD, och gick med i KPD 1920. Han var riksdagsledamot för KPD 1920-33. Remmele kallades till Moskva på grund av att han i elfte timmen opponerade mot Thälmann och Stalin kort efter nazisternas maktövertagande. 1933 insåg han uppenbarligen att det skett ett nederlag, en tanke som var oacceptabel för stalinister. Han vägrade skriva under en text med medgivande av ansvar för 1933 års nederlag vilket ryssarna ville, och han likviderades under utrensningarna. I DDR:s historieskrivning hålls han ansvarig för partiets ultravänsterism. Det finns för närvarande inte mycket dokumentation kring denna lilla revolt inom apparaten.

⁴ Redaktören för den samling som denna artikel kommer från syftar på Bernhard Könen (1889-1964), som i oktober 1918 var ordförande för arbetarrådet i Leuna-verken. (Oskar Hippe nämner honom på denna post under Marsaktionen i sin bok *And Red is the Colour of Our Flag*), och blev sedan lärare i Ufas Komintern-skola, och var från september 1960 medlem i DDR:s statsråd [regering?]. Här tar redaktören fel, eftersom Levi säkerligen syftar på sin bror Wilhelm Könen. Båda kom från USPD och följde med in i KPD, där Wilhelm blev medlem i centralkommittén från starten.

Wilhelm Könen (1886-1963) gick över till KPD från USPD under 1920-talet. Han bytte från stöd till Brandler till vänsterism, och kunde alltid återfinnas inom gruppen av Moskvans ja-sägare. Han befann sig i Storbritannien under Andra världskriget, där han var KPD:s ledare, och som en följd fick han viktiga poster i DDR. Han var ”Kamrat Thomas” viktigaste informatör i KPD-ledningen, och ansågs av Eberlein som ”skrämmande karriärst”, vars rapporter ”otvivelaktigt var de grundligaste och farligaste”.

⁵ Ruth Fischer (1895-1961). En av grundarna av det österrikiska kommunistpartiet. Hon flyttade till Berlin och blev ledande språkrör för ultravänstern, från början som Ernst Reuters (Friesland) andra hand. Hon var riksdagsledamot 1924-28, trots att hon uteslöts från KPD 1926. Senare var hon medlem i Hugo Urbahns Leninbund, som hon lämnade efter ett erbjudande från EKKI att återinsättas (vilket aldrig genomfördes). Hon blev Trotskij-anhängare och var en kort tid medlem av den trotskistiska rörelsens högsta ledning, även om tyskarna inte ville acceptera henne inom sin sektion. Hon flyttade till USA, där hon gick så långt att hon anmälde sin bror Gerhart Eisler till myndigheterna under kalla kriget, och hon dog i Frankrike. Hon skrev åtskilliga böcker, bland annat den inte särdeles tillförlitliga *Stalin and German Communism* (Cambridge, 1948).

förbli så, ty enligt vår uppfattning var han den förste socialist som med tillförsikt tog sig an problemet med ”proletariatets maktövertagande”. De flesta socialister i väst fasar för detta problem som om det vore Medusas huvud. I stället för att korrekt, förtröstansfullt och konkret formulera och överväga denna fråga, tillåter de sig alla möjliga slags trevliga och luddiga fraser om demokrati, om koalitioner, om övergångsstadiet och andra detaljfrågor som sammantaget inte klargör utan fördunklar problemet. . Lenin, å andra sidan, erkände för länge sedan detta problem, och hade vidtagit åtgärder för att lösa det. Om den lösning som valdes för Ryssland är korrekt, eller om den utan större besvär är tillämpbar för alla andra länder, är en helt annan fråga, och de som i likhet med oss inte svarar jakande på detta tillfogar därmed inte någon skada på Lenins storhet. Idag hedras Columbus med rätta för upptäckten av Amerika, trots att han trodde att han reste till Indien.

Men detta erkännande av Lenins storhet, som i sig inte är dåligt och är en uppfattning so delas av många, leder vidare mot två fenomen som man kan se risken med i Trotskijs arbete. Det ena är uppkomsten av en leninistisk filologi (språkvetenskap), i likhet med Goethes filologi i Tyskland eller medeltidens Pandects-litteratur⁶. Så i varenda situation, kommer band, kapitel, stycke och del av en mening från Lenin att citeras, och antingen passar det in på den givna situationen eller så gör det inte det. I stället för en levande kritik kommer uppfattningen farande av sig själv, mästaren har talat. Trotskij inte bara citerar Lenin på detta sätt, han gör det med ett visst skälmaktigt berättigande genom att ställa Lenins ord mot de aktuella livslevande innehavarna av Lenins själ. Hans motståndare ligger inte heller på latsidan, ty Zinovjev, Kamenev och Stalin framhåller alla Lenins arbeten, ord och anspelningar för att tillbakavisa Trotskij. Kommentarer och avhandlingar levereras och läggs fram. *Tausves Jontof*⁷ återstår att skrivas, men vi är säkra på att det kommer.

På samma sätt som Lenins person är både begravnen och helgonförklarad händer samma sak med hans arbeten. Som vi nämnt innebar Lenins storhet ett problem eftersom de flesta människor inte vågade ifrågasätta honom ens teoretiskt. Det som höjer honom över andra marxisters led är vad han skapade organisatoriskt. Detta har fått dem av hans efterträdare som inte använder sin hjärna att endast se den organisatoriska aspekten. Detta utgör ett mycket enkelt sätt att undersöka alla politiska problem. På detta sätt reduceras alla politiska problem till organisatorisk dynga, och det är inte bara så att verkliga barns hjärnor är som mest lyckosamma och uppfinningsrika under lek, utan detta gäller särskilt de politiskt barnsliga. Det tyska kommunistpartiets historia bevisar detta. Den barnsliga driften att leka uttrycktes i huvudsak genom att använda militär terminologi, och de ”små raringarna” pratade om att sätta på sig hjälmen och använda svärdet.

Vi anar att Trotskij – vars förflutna hursomhelst försvarar honom mot denna anklagelse, eftersom hans tidigare kontroverser med Lenin rörde detta område – i viss utsträckning undviker denna fara. Det går inte att misstolka när Röda arméns grundare tillåter sig militära bilder – det är ändå hans område. Men icke desto mindre, vad betyder det när även Trotskij, nästan i Zinovjev-stil, talar om skilda perioder av strategi och taktik, som om en period ersätts av en annan. Vad är då taktik? Inget annat än summan av de nödvändiga åtgärderna för att uppnå ett existerande militärt mål. Därför är taktik utan strategi inte något fälttåg och inte ens en manöver, medan strategi utan taktik inte existerar. Man måste föreställa sig detta för att förstå hur absurt det är att överföra dessa militära begrepp till den proletära klasskampen. Den proletära klasskampen har verkligen ett mål – arbetarklassens frigörelse och ersättandet av

⁶ Pandects var ett kompendium på femtio böcker om romersk civilrätt sammanställd på order av Justinianus under 500-talet.

⁷ *Tausves Jontof* eller Jontof-kommentarerna är antagligen en referens till kände rabbinen Yom Tov Lipmann ben Nathan Heller (1579-1654) i Prag, en framstående talmudisk lärd man som skrev en enorm mängd texter, inklusive kommentarer till Mishnah.

kapitalismen. Som bekant kommer inte detta mål att nås med en högaffelsrevolution utan genom arbetarklassens totala rörelse. Inom ramen för denna är klassens enskilda rörelser och kampmoment inte teknisk-taktiska åtgärder, utan en del av målet i sig. Så de senaste årens kommunistpartipolitik skulle fullständigt förlöjligas om inte strategin och taktiken i klasskampen koordinerades istället för att delas upp. Vilka ”taktiska” åtgärder har de lurat på oss? Först var det enhetsfronten, sedan splittringen av fackföreningarna, och sedan gnisslar vi våra tänder i vrede, vi enas igen osv. Och målet med denna ”strategi”? Det fanns inget. Dessa taktiska manövrer var så uselt arrangerade att krigsministern, Trotskij, skulle ha avskedat vilken general som helst som så planlöst föst omkring Röda armén runt något ryskt slagfält. Inom den proletära klasskampen finns i verkligheten inga strategiska eller taktiska mål i militär mening, och var och en som försöker agera med en sådan uppfattning begår ett misstag.

Dessa små drag och underligheter – inte Lenins utan leninismens – har ofta omnämnts. Här har de en särskild betydelse endast när de ställs vid sidan av ett annat faktum, som är att hela dispyten om Trotskij's skrift rör sig kring den nuvarande ryska situationen, men talar om den dåvarande tyska. Och ändå vet alla att kärnpunkten är den mycket olika synen på ryska frågor, som har uppstått mellan de tidigare vapenbröderna. Bolsjevikerna måste alltså i slutändan fatta ett beslut. Den europeiska revolutionen, som utgjorde förutsättningen för deras egen revolution, har inte inträffat. Vi tycker inte att man kan klandra bolsjevikerna för att de gjorde detta antagande, ty det var deras socialistiska plikt att basera sin politik på denna möjlighet. Det är meningslöst att försöka avgöra om de inblandade i revolutionens misslyckande har skuld eller inte, och vem som gjorde fel i Väst och vem som gjorde fel i Ryssland är inte av intresse idag. Men att den inte inträffade är uppenbart, och det tvingar bolsjevikerna att dra vissa slutsatser. Det måste till en avgörande kraftmätning mellan dem och det sociala skikt som för närvarande vunnit mest på den ryska revolutionen – den ryska bondeklassen. Detta kan uppnås genom att bolsjevikerna byter ståndpunkt internt. Det skulle kunna ske i form av demokratisk upplysning inom samhället på landsbygden, eller i form av en våldsam revolt från böndernas sida. Men hur som helst måste bolsjevikerna fatta vissa beslut, och det som oroar de ryska kommunisterna handlar till syvende och sist om när och vilka beslut som måste fattas.

Med tanke på allt detta, varför bråkar bolsjevikerna över det förflutna och över tyska frågor? Det förefaller oss som om den ryska rörelsen här på sätt och vis återvänder till sina rötter. Under tidigare år kom ingen av oss egentligen i nära kontakt med den ryska arbetarrörelsen. De arbetade på andra sätt än vi i Europa. De utvecklades under en feodal absolutism. De uttrycksformer, som resten av den europeiska arbetarrörelsen med borgerligt demokratisk bas använde – parlament, fackföreningar, tidningar, partier, kooperativ – var nästan eller helt främmande för dem. De opererade underjordiskt, och utvecklades därför bokstavligen så att stadierna i deras utveckling – med undantag för 1905 års händelser – utgjordes av uttalanden och splittringar, och de senare inträffade huvudsakligen mot bakgrund av resolutioner. Ingen europeisk arbetare utanför Ryssland skulle ha förstått en splittring över en resolution. Vi hade alltid förståelse för sådana fenomen inom den ryska arbetarrörelsen, sedda utifrån en passiv synvinkel, och med tanke på förföljelsens förtryckande börda.

Idag befinner vi oss i en situation där vi får uppleva den aktiva sidan av detta. Som de själva stolt säger, är bolsjevikerna det enda legala partiet i Ryssland. Endast de har församlings- och pressfrihet, och endast de har yttrandefrihet. Men en frihet som existerar för en enda, en enda person, ett enda parti, är helt enkelt ingen frihet. Frihet för en enda person var något som fanns i det gamla Ryssland. Börne säger till och med att det därför finns större frihet i Ryssland eftersom bara en enda har det där, och, som alltid, ju fler deltagare desto mindre får var och en. Denna större frihet för en enda individ är i själva verket en enda ofrihet – den frihet som bolsjevikerna, liksom tsaren, behåller för sig själva tar ifrån övriga en del av deras

frihet, som därför förlorar all sin kvalitet. På så vis kommer bolsjevikerna att ha samma handikapp av sin frihet som de en gång hade av sin ofrihet, och eftersom deras frihet inte har några tilläggsfriheter kommer de att förlora all kontakt med verkligheten, bli utan liv, och istället för ett verkligt politiskt liv och en bred vision som växer ur denna frihet ser vi litteratur och resolutioner. Bolsjevikernas senaste historia och effekten av denna skrift illustrerar båda denna ståndpunkt, ty utan detta skulle bokens effekt på Ryssland bli omöjlig att förstå. Och det verkar därmed som om den bolsjevikiska rörelsen, som vi för länge sedan sagt, har nått en absurd punkt, ty inte bara dåtidens oförsonliga förföljelse utan också dess nuvarande oförsonliga styre dömer den till ett sektliv, och när det kommer till kritan tvingas den därmed att bli sin politiska motsats.

På detta sätt kan Trotskijs skrift få en avgörande betydelse, och vem kunde göra detta bättre än Trotskij, som redan för mer än ett årtionde sedan med strålande hån, ironi och goda argument visade fram de negativa effekterna av det bolsjevikiska tänkandet?⁸ Och häri ligger kanske den internationella betydelsen av denna bok av Trotskij. Den ryska arbetarrörelsen kan och kommer inte att saknas i den internationella arbetarrörelsen, som kommer att återuppstå ur askan av det senaste årtiondet. Så denna skrift förefaller oss att bli ett tecken på att arbetarklassens verkliga intressen kommer att förhindra övergången till caesarism precis vid den tidpunkt då Caesar har förklarat *Kommunistiska manifestet* som ett nationellt religiöst relikskrin.

Översättning: G Dahlman

Lästips

Historiska arbeten:

Den grundligaste genomgången och analysen av utvecklingen i Tyskland under den period som Levi behandlar är Pierre Broués bok *The German Revolution, 1917-1923* (Haymarket Books 2006)

På marxistarkivet finns E H Carr: [Det misslyckade upproret i Tyskland 1923](#)

Tidsdokument:

G Zinovjev: [Den tyska revolutionens problem](#) (artiklar från hösten 1923)

[A Neuberg \(red\): Hamburgupproret](#) (1928) Komintern-analys

---

⁸ Detta syftar på Trotskijs pamflett från 1904, [Våra politiska uppgifter](#).